

ב"ה. לקוטי שיחות חי"ח פינחס א' / מנחם מענדל רייצס

אחד המאפיינים הבולטים בביאורי הרבי על פירוש רש"י לתורה, היא ההדגשה המיוחדת על ה'אחידות' שבתוך דברי רש"י בכל התורה כולה.

ויש בהדגשה זו משום חידוש, כי אינה מובנת מאליה:

בשונה מספר 'משנה תורה' להרמב"ם, למשל, שברור לכל כי נכתב כחיבור אחד שלם, בסגנון אחיד ובקו רצוף בלתי משתנה, פירוש רש"י עשוי להיתפס כמו 'ליקוט' – אוסף של פירושים ממקורות שונים, ולא דוקא חיבור אחד שלם ועקבי.

ואכן, אפילו במפרשי רש"י ברי-סמכא מצינו לעתים, שכאשר הם נתקלים בסתירה בין שני 'דיבורים' ברש"י הם מיישבים בפשטות שמדובר ב'מדרשות חלוקות': במקום א' נקט רש"י כמדרש פלוני, ואילו במקום ב' העתיק רש"י מדברי מדרש אחר שונה, וזה לא חייב להסתדר ביחד;

אולם בתורתו של הרבי לא מתקבלת התפיסה הזאת, וההתייחסות ל'סתירה' בתוך רש"י היא כענין חמור הדורש מאמץ עילאי כדי ליישבו. כשרואים שרש"י מפרש כאן כך ובמקום אחר אחרת, חייבים לדייק ולהעמיק היטב, ולמצוא כיצד בסופו של דבר הכל מתואם בקו אחד.

*

שיחות רבות ב'לקוטי שיחות' עוסקות במלאכת השוואה שבתוך דברי רש"י ממקום למקום, ודוגמה יפה להשוואה כזאת יש לנו ב'לקוטי שיחות' חלק יח שיחה א' לפרשת פינחס.

השיחה עוסקת בציווי ה' למשה רבינו בתחילת הפרשה: "ויהי אחרי המגפה ויאמר ה' אל משה .. שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו'". ורש"י מפרש: **"משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות"**. כלומר, לאחר המגפה שעליה מסופר בסוף פרשת בלק – נצטווה משה למנות את מי שניצל ונשאר בחיים, כמו רועה שמונה את הצאן שנשארו בעדרו לאחר מתקפת הזאבים.

ובכן, משל דומה כתב לנו רש"י כבר בספר שמות (ל, טז), לגבי המנין שנמנו ישראל לאחר חטא העגל. גם שם משתמש רש"י בדימוי של עדר צאן שעבר חווייה קשה, וזה לשונו: **"משל לצאן החביבה על בעליה שנפל בה דָּבָר, ומשפסק אמר לו לרועה: בבקשה ממך, מנה את צאני ודע כמה נותרו בהם"**.

כשאנו באים להשוות בין שני המשלים, מגלים אנו שינוי בולט:

בספר שמות המשל הוא מצאן "שנפל בה דָּבָר", מחלה מדבקת, ואילו בפרשתנו המשל הוא מעדר שסבל מחדירת זאבים. ולכאורה, מדוע רש"י אינו יכול להמשיך עם אותו משל של צאן שחלו במחלה מדבקת (מתאים לנמשל של "אחרי המגפה"), ונדרש לגייס כאן חיות טורפות?!

ועוד אפשר לשאול: גם אם חשוב לנו כאן דימוי של חיה טורפת שחדרה לעדר – למה כתב רש"י **'זאבים'** לשון רבים, ולא הסתפק בזאב אחד? ...

*

ההסבר הוא, שההבדל בין שני המשלים מתאים להבדל בין שני המצבים – המצב שהיה לאחר חטא העגל, והמצב בפרשתנו "אחרי המגפה" – מבחינת מדת המעורבות והאחריות של הרועה.

המצב בפרשתנו דומה ל"רועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו": כאשר הרועה בא ומונה את הצאן שנותרו, הוא עושה זאת מתוך תחושת אשמה ואחריות; תפקיד הרועה לשמור על צאנו ולמנוע מטורפים להיכנס, וכאשר קרה מחדל וכן היתה חדירה – מונה הרועה את הצאן מתוך לקיחת אחריות, ומתוך החלטה לחזק את השמירה (על אלו שנותרו) מכאן ולהבא.

ובנמשל, רש"י לימד אותנו בסוף פרשת בלק (כה, ו) שהמגפה נעצרה רק לאחר מעשהו הקנאי על פינחס, בעוד שמשה רבינו לא פעל בעצמו משום "שנתעלמה ממנו הלכה". לכן חש משה רגש אשמה

לנוכח אלו שכן נהרגו במגפה, והוא בא למנות את אלו שנותרו "אחרי המגיפה", מתוך תחושת אחריות וחיזוק ההתמסרות לבני ישראל מכאן ואילך.

זהו גם הדיוק "זאבים" לשון רבים, שכן מי שהביא את המגפה היו שתי פירצות – פירצת ההתחברות עם בנות מואב, וההיצמדות לעבודה-זרה של 'בעל פעור'. משה לא הצליח לעצור בעד שני ה'זאבים' הללו, ועתה הוא בא למנות את מי שנשאר מתוך 'חשבון נפש' והתחזקות בשמירה על צאן מרעיתו.

אך שונה לגמרי היה המצב לאחר חטא העגל. הרי בשעת מעשה העגל היה משה בהר סיני, למד תורה מפי הגבורה, ולא היתה לו כל אפשרות לעצור בעד החוטאים. הוא בכלל לא היה בשטח, ולא היתה לו אשמה ואחריות משום כיוון.

לכן שם רש"י אינו משתמש במשל הזאבים - שהרועה רואה בכניסתם ביטוי של מחדל ורשלנות מצידו – אלא דוקא במשל מצאן "שנפל בה דְבָר", מחלה קשה שבאה על הכבשים מגזירת שמים, והרועה בוודאי אינו אשם בה.

גם במצב זה בא הרועה למנות את אלו שנותרו, אבל הוא לא עושה זאת מתוך רגש אשמה אישית. ואכן, בדברי רש"י שם מודגש שמניין הצאן נעשה בגלל בקשה מיוחדת של בעל-הבית: "משל לצאן החביבה על בעליה שנפל בה דְבָר, ומשפסק אמר לו לרועה: בבקשה ממך, מנה את צאני ודע כמה נותרו בהם" – מטרת המנין היתה רק מתוך חביבות נטו, חביבותם של ישראל אצל הקב"ה.